

TRANSITIE NLP

Jezelf ontwikkelen door je omgeving te verbeteren

Twee jaar geleden was ik me aan het afvragen wat ik zou gaan doen in de volgende jaren. Zou ik nu echt nog tien jaar NLP-coaching- en mediation cursussen geven? Mijn agenda stond al een jaar op voorhand vol met werk. Als ik zo naar mijn agenda keek, bekreep mij een gevoel van onvrijheid. Dit was helemaal niet de ontwikkelruimte waarin ik voel dat ik leef en in verbinding bezig ben. Tijd dus voor een sabbatical. Het sterkste effect van mijn sabbatical was voor dat het begon. Ik maakte mijn agenda leeg. Zes maanden lege ruimte. Mijn sabbatical zou een hier en nu ervaring worden, op het moment gaan zien wat ik zou gaan doen. Dat was een heerlijk vooruitzicht. Maar dan vroeg ik me af ik dat wel een zinvolle invulling vond van mijn lege tijd. Toen de aanvang, 1 juli 2009, naderbij kwam, had ik een sterk verlangen om bepaalde dingen te gaan doen die er anders nooit van zouden komen. Het eerste was mijn promotie-onderzoek starten, het tweede was mijn sluimerend verlangen voeden om met ecologie en duurzame ontwikkeling bezig te zijn. Voor dat laatste schreef ik me in voor een cursus van vier weken in Findhorn, Schotland, het Mekka van de 'sustainability movement' zoals het daar in de hippietijd al startte. En toen kwam de slag van de molen.

Findhorn

Ik was al gevoelig voor de hebzucht van de Westerse mens, het exploitatie paradigma van de economie en milieuvervuiling. Ik zocht in mijn vrije tijd al de natuur op, stilte en duisternis. Ik wilde al wel iets doen voor het grotere geheel. En ik miste de kameraadschap met mensen tegen wie ik onomwonden kan zeggen dat ik het moeilijk vind om me thuis te voelen in deze maatschappij. Het ecologische is, om het in NLP termen te zeggen, een deel van mezelf. Maar het heeft nooit bovenaan gestaan in mijn actie. Nu voelde in het besef om dat deel te voeden. Ik wilde me meer openstellen voor het breder plaatje van ontwikkeling. En zo beland je in een cursus waar je niet helemaal hebt kunnen voorspellen wat er met jezelf zal gebeuren. Je gaat er in en je laat je transformeren. Net zoals de NLP opleiding voor mij in de jaren negentig een complete ommezwaai is gaan betekenen, zowel op relationeel als professioneel vlak, zo is de cursus in Findhorn een fundamentele ommekeer in alle aspecten van mijn leven. Kort door de bocht betekent de Findhorn cursus het

volgende: we werden er door de molen gedraaid. Vier weken lang in een eco-dorp, residentieel van 's morgens tot 's avonds laat met een internationaal gezelschap van dertig studenten, dan moet er wel iets gebeuren. De helft van de tijd werden we bestookt met wetenschappelijke informatie, geleverd via powerpoints. Urenlang gewoon kijken naar grafieken over het welzijn van de aarde, over biodiversiteit, over de bevolkingsgroei, over regenwouden en woestijnen, over klimaatopwarming en petroleum voorraden, over financiële geldsystemen en schuldenlasten van staten, over milieuvervuiling en oorlogen, over rijken en marginales, over landbouw en milieu, over onderwijs en spiritualiteit, over vrouwen en kinderen.

De andere helft van de tijd bestond er in om onze emoties te verwerken. Emoties van angst, onmacht, boosheid, eenzaamheid en verdriet. Want één ding is zeker: als je je durft confronteren met de toestand van de wereld, met datgene wat de Westerse vereconomeerde levenswijze op zijn geweten heeft, dan moet je in een proces van transformatie gaan. Nu, zes maanden later, stoelt mijn transformatie op twee inzichten: ten eerste het onmetelijk sterke bewustzijn hoe EENZIJDIG ikzelf bezig was in NLP en het Coachingwereldje. Het is allemaal psychologie, jezelf en je onmiddellijk sociale omgeving. Ten tweede, dat ik niet moet zoeken naar mijn individueel gelukje, maar dat SOCIALE ACTIE tot de kern moet behoren van onze opvatting over spiritualiteit. NLP en het coachingwereldje, pretenderen spiritueel bezig te zijn. Ja klopt, maar wel eenzijdig.

En dan kom je terug thuis. Eerst dacht ik: ik ga meewerken in een eco-dorp. Jawel, tuinieren en voedsel bereiden: terug naar de basics. De re-integratie van handenarbeid in een maatschappij die als geheel teveel in het hoofd zit en als compensatie in het gevoel kruipt. Maar na 'geland' te zijn, ben ik gaan beseffen dat elke mijlpaal in je leven maar betekenis heeft als je je droom integreert in wat je biografie al heeft opgeleverd. Vandaar de vraag: hoe kan ik binnen NLP en binnen coaching meer werk gaan maken van wat ik in Findhorn geleerd heb? Hoe kan ik mijn visie op NLP en coaching bijsturen? Hoe kan ik mijn doelgroep van studenten en ex-studenten informeren en helpen om ook die bewustzijnsslag te maken?

Transitie

Ik kies voor de naam 'Transitie NLP'. Het is NLP dat zich inzet voor transitie zoals dat omschreven wordt in de kringen van duurzame ontwikkeling. Vermits velen de transitiebeweging nog niet kennen, hier een kort woordje uitleg.

De transitiebeweging is een in Engeland ontstane sociale beweging, bottom-up. Meer bepaald in de stad Totnes, Devon, hebben zich nog maar vier jaar geleden een aantal burgers verzameld die op ALLE VLAKKEN binnen hun stad een verschil willen maken. Het heeft geresulteerd in een onvoorstelbare ommekeer van een ganse stad, tot aan het stadsbestuur toe. Het was in die mate een succesverhaal dat de pioniers, waaronder Rob Hopkins, er een methode van hebben gemaakt. Deze methode en bijhorende certificatie stelt gemeenschappen, dorpen en steden in staat om collectief en integraal te gaan kiezen voor duurzame ontwikkeling (zie filmpjes op Youtube onder 'transition towns').

Het belangrijkste punt waarom ik achter deze beweging sta, is het volgende. Heel veel mensen doen reeds al heel wat aan 'ecologie', zeg maar. Ook NLP beoefenaars scheppen een verschil door binnen hun omgeving beter rapport op te bouwen. Perfect goed. Maar onvolledig. De ene zet zonnepanelen, de andere gaat meer met het openbaar vervoer, of je organiseert een buurtfeest, je eet geen vlees meer, je werkt je conflicten uit, je wilt je kinderen goed onderwijs geven, je steunt een ontwikkelingsproject, enzovoort.

Typisch voor de huidige manier hoe we met ecologie bezig zijn, is de fragmentarische aanpak. We zijn met

een stukje van de koek bezig. Soms hoor ik de redenering van mensen 'als we allen een stukje doen, dan komt het geheel wel goed'. Helaas, dat klopt niet.

Vorige week was ik op een LETS bijeenkomst, de complementaire economie in onze stad, diensten ruilen voor punten. Bleek dat heel wat mensen zich naar de vergadering hadden verplaatst met hun auto. Met de auto! Het was aan de rand van de stad, 2 km, en er zijn trams, het is mooi weer, je kunt fietsen. Ander voorbeeld: ik heb een pelletkachel gezet in mijn open haard. Ik bewonder de verkoper die al tien jaar lang roepende in de woestijn is. Maar wat bleek bij nadere kennismaking? Hij is een echte vleeseter. Het was geen onwil hoor. Hij had er nog niet over nagedacht. Hij was niet op de hoogte dat de vleesindustrie naast dierenleed één chronische milieuramp in stand houdt. Een laatste voor-

beeld: mensen steunen een plaatselijk project in Afrika en gaan dan een bezoekje brengen per vliegtuig. Uiteraard, je kunt toch niet zwemmen. Maar ze staan er niet bij stil dat één verre vliegtuigreis individueel gelijk staat als een heel jaar met je auto puffen. Ook in naam van ontwikkelingswerk en hulpverlening wordt ontzettend milieuonvriendelijk gehandeld. En milieuorganisaties maken soms ook ontzettend ruzie met elkaar. Het onvolledige is dat je denkt dat je goed bezig bent. Ja, je verricht zinvol werk, maar je bent fragmentarisch bezig.

Integraal en lokaal

Transitie kiest om integraal te werken. Je werkt op alle fronten. Niet dat dit meteen kan en moet. Maar je kiest ervoor het te willen. Dat is de inzet. In dat idee

Wereldwijde diameter versus eigen localiteit

van volledigheid zal iedereen die spiritualiteit verbindt met het goede in de wereld, zich wel vinden. De transitiebeweging geeft concrete invulling van 'integraal' en 'holistisch'. Een holisme met handen en voeten. Niet een spiritualiteit die alleen het geheel 'voelt', tekens leest of intuïtie inzet om beslissingen te nemen. Maar een spiritualiteit met handen en voeten!

Naast integraal heeft transitie nog een tweede inzet: transitie kiest voor lokaal. In de laatste dertig jaar zijn onze afstanden steeds maar vergroot. Elke dag een uurtje in de wagen lijkt wel normaal. We rijden ettelijke kilometers voor een cursus of congres. We plukken onze medewerkers en cliënten uit een straal van 50km. Een citytripje met een vliegtuig, why not? Even dertig kilometer verder voor een leukere sauna, het moet allemaal kunnen toch? En via internet mikken we op nog groter: een wereldwijde diameter. We beseffen eigenlijk niet wat een onrust dat met zich meebrengt. Ondertussen verwaarlozen we de eigen lokaliteit. We vluchten weg om het elders te zoeken waar het leuker is, stiller, aangenamer, groener, vriendelijker, enz. Tjonge, hoe komt het dat we het patroon niet zien: we maken ons eigen nest vuil en zoeken het dan elders? De boodschap van transitie is eigenlijk simpel: begin lokaal actief te worden en kies je interessegebied. Maak contact met alle andere interessegebieden en mensen die je daarin kunnen inwijden. Zorg, dat het plezant blijft. Kies voor het leuke en neem initiatief door in daden je te verbinden met de plaatselijke gemeenschap.

Transitie dat integraal en lokaal wil zijn, is niet zomaar een ideologie van een basisbeweging. Volgens voorspelde trends mogen we verwachten dat 'local resilience' -de sterkte van het plaatselijk weefgetouw- het verschil zal maken tussen het in de volgende decennia goed hebben of niet. Integraal, lokaal én in gemeenschap zullen ons in staat stellen allerlei crises te over-

leven. Maar los daarvan: we moeten zoeken naar een ander geluk, dan wat de consumptiemarkt ons voorzegt.

Ik moet aan dit verhaal altijd toevoegen: neen, ik ben geen pessimist. En we weten ook niet met zekerheid hoe groot de rampen zullen zijn. Maar dat elke gemeenschap in deze eeuw een aantal schokken zal te verwerken krijgen, is zeker. En het gevolg daarvan? Ik wil geen welles nietes debat. Ik blijf psycholoog die vertrekt vanuit het innerlijke van de mens, want volgens mij ligt daar de bedding van bewustwording. Als je in jezelf ontdekt welk soort geluk je ontbeert, dan heb je een fundament gelegd. Bij mij is dat simpel: ik wil me thuis voelen in mijn omgeving! Daar wil ik sociale actie rond bouwen. Niet over de externe wereldproblemen discussiëren, maar je de vraag stellen: heb ik een miskend deel dat verlangt naar rust en verbinding met mijn omgeving?

Evaluatie van NLP in het licht van transitie

NLP is zelf niet specifiek gericht op één of ander terrein. Het kan gaan over geld, economie, organisaties, whatever. Maar toch blijkt dat NLP zich vooral bezig houdt met zelfontwikkeling en communicatie. NLP zit dus in het psychosociale luik van de transitie. Dat is onze kracht maar ook onze beperktheid. We zijn eenzijdig bezig. Buitenstaanders zeggen het vaak: 'NLP is eenzijdig, het is mentaal'. Ik heb dat lang bestreden omdat ik vind dat NLP op een zeer mooie manier het gevoelsleven respecteert. Maar er is een andere eenzijdigheid dat ik nu met volle helderheid zie: het lichamelijke is afwezig, het bezig zijn in een context is afwezig. Je kunt wel zeggen dat we lichaamstaal belangrijk vinden in NLP. Ja, maar we hebben het niet over tuinieren, sporten of lichaamswerk zoals de fysiotherapeuten met het lichaam bezig zijn, of zoals mensen van de permacultuur depressieve mensen de kans geven contact te maken met de aarde. Misschien is dat wel





'beyond' NLP: stoppen met spreken en iets gaan doen. Ik heb mezelf betrappt dat ik in mijn coaching-gesprekken eigenlijk zelden vraag naar de kwaliteit van levensstijl. Ik vraag ook zelden of mensen iets doen met hun handen en of ze contacten hebben in hun plaatselijke gemeenschap. Ik heb het steeds maar over het innerlijke. Sommige cliënten zijn volgens mij beter af met samen klussen doen of samen tuinieren, dan staande een NLP-techniek te doen met papertjes op de grond.

Context? Ecologie? Ja, daar houdt NLP zich mee bezig. Maar op een specifieke manier: zorg dat je in rapport werkt en zorg dat je in harmonie werkt met andere delen van jezelf. Maar hoe komt het dat deze ecologie niet refereert naar de ecologie van groen? De ecologie van NLP blijkt slechts het psychosociale domein te betreffen. Ik hoor een NLP coach al zeggen 'hé, je doelstelling is niet ecologisch, want het veroorzaakt milieuvuiling'. We hebben het blijkbaar alleen over de ecologie tussen de twee oren. NLP is niet iets waar je mee kunt koken, tuinieren of een alternatief geldsysteem mee kunt opzetten. Het is wel een methodiek om goed te communiceren en met jezelf in het reine te komen en je doelen effectief te bereiken. Als je de meest abstracte missie neemt van NLP zoals Dilts die formuleert bijvoorbeeld: 'Creating a World to Which People Want to Belong' dan gaat het in de toepassing blijkbaar alleen over de liefdevolle communicatie wereld. In spirituelere middens, waar NLP zich verwant aan voelt, zeggen we makkelijk 'be the change you want to see in the world'. Ja, goed, maar vertel me eens op welke manier jouw levenswijze dan een weerspiegeling

is van die betere wereld? 'Verander de wereld, begin bij jezelf' is nog zo'n slogan. Ja goed, maar wanneer stopt de aandacht voor jezelf en je innerlijke probleempjes? Wanneer komt de sociale actie terug? Het is niet voor niks dat de Katholieke Universiteit van Leuven als motto geeft: 'ontdek jezelf, begin bij de wereld'. Je kunt het dus perfect omdraaien. Het wordt tijd dat we dat in NLP terug gaan doen.

'Individuele ontwikkeling' versus 'sociale actie'

Transitie NLP is de verbinding tussen binnen en buiten. Hoe het er buiten aan toe gaat, dat IS ook wie je bent. Wat je eet, is wie je bent. Hoe je leeft, dat ben jij. Hoe het in de wereld er aan toe gaat, dat zijn we ook. We moeten gaan kijken hoe het individuele gekoppeld kan worden aan de ontwikkeling van het groter geheel en hoe het hoofd een onderdeel kan worden van het lichamenlijk in de wereld bezig zijn. We moeten identiteit relationeel gaan bekijken, zoals Bateson dat altijd had gewild. Je bent je omgeving. Wat buiten je

is, is eigenlijk een deel van jezelf. Een Zelf is geen autonoom leven wezen. Een individu is altijd een deel van een geheel. We doen alleen alsof het zo niet is. In de volgende stukjes wil ik de visie van transitie NLP handen en voeten geven. Het is een start om je duidelijk te maken in welke richting het kan gaan.

1. Exploreer je ecologische Zelf

'Ecological Self' is een concept van de Noorse filosoof Arne Naess, die wereldwijd erkend wordt als de pionier van 'deep ecology'. Het kan gemakkelijk uitgelegd worden in NLP termen: je ecologische Zelf is het zelf dat opgebouwd is uit je tweede positie met alle levende en niet levende wezens rondom je. Je bent jezelf doorheen al die verbindingen.

NLP beperkt zich meestal tot tweede positie met mensen. Als je spreekt van tweede positie met bomen of dieren, dan lachen de meeste mensen een beetje. 'New age' denken ze. Het exploreren van deze tweede posities creëert verbinding en respect. Als je gaat voelen wat koeien voelen die geslacht worden, dan stop je zo met vlees eten. In de natuur wandelen wordt ook helemaal anders, als een boom meer is dan een visueel decor. In een bos wandelen wordt daardoor een ontmoeting! Vervolgens ga je je onderdeel voelen van een groter geheel en dat geeft een ontzettend sterke gelukservaring.

Ik vind het boeiend om de biografie van mensen te exploreren op hun eco-aspecten. Tot nu toe gaat biografie teveel over gezin van oorsprong. Dat was de bijdrage van Freud aan ons denken. Ik wil dat graag aangevuld zien met de imprints die je hebt opgedaan tijdens je vroege jeugd rond je milieu. Was er veel lawaai? Velden zien verkavelen? Heb je mythische ervaringen met de natuur? Heb je die nu ook nog, of is de natuur iets buiten je, dat je fotografeert?

2. Wijd je aan handenarbeid

De oude kloostergemeenschappen waren gebouwd op evenwichtig leven: één derde van de tijd in het huishouden bezig zijn, één derde bidden en één derde, laat me zeggen, professioneel bezig zijn. Voor de NLP beoefenaar is dat het woord. Om in evenwicht te zijn met het leven, is het verrichten van handenarbeid noodzakelijk. We beseffen maar al te goed dat we voor ons lichaam moeten zorgen. Dat doen velen door hardlopen of fitness. Hardlopen en fitness is voor volwassenen wat de trampoline is voor kinderen: kunstmatige wijzen om het lichaam actief te houden. Kinderen klimmen niet meer in bomen, spelen niet meer op straat. Volwassenen verrichten geen handenarbeid meer. Klussen, in de tuin je groenten verbouwen, strijken, zelfs het zorgen voor de eigen kinderen wordt uitbesteed.

'Ik wil wel een tuin' hoor je zeggen, 'maar ik wil er geen werk aan hebben'. Vreemd dat bezig zijn in de tuin, onkruid uittrekken, planten verzorgen als vervelend werk wordt ervaren. Maar elke dag in de file staan, in een airconditioned ruimte gaan zitten, staren op een pc scherm, vergaderen onder kunstlicht, dat vinden we normaal.

3. Bewustzijnsverruiming in je omgeving

NLP is de ideale scholing om werk à la Don Quichotte te verrichten. Met een modern woord: een 'change agent' zijn binnen je cultuur. De sociologen Ray & Anderson hebben er een studie aan gewijd: 'Cultural creatives'. Ook dat sluit aan bij NLP. Velen onder ons zijn niet alleen coach, maar ook een soort 'awakener' zoals Dilts dat beschrijft als je op missie niveau werkt met mensen. NLP beoefenaars kunnen hun NLP inzetten op de barricades. Het grootste werk is om mensen bewust te maken van hun eigen patronen en zo de weg te openen naar andere mogelijkheden. NLP toepassen op een andere NLP student in een cursus is niets in vergelijking met je eigen baas tot andere gedachten brengen over zijn aanpak. Het vraagt persoonlijk leiderschap om niet stilletjes te zwijgen en de vrede te bewaren, maar op te komen voor je mening en daarbij het rapport te behouden. Gemakkelijk is dat niet, maar er is ontzettend veel te leren en te experimenteren.

NLP-opleidingen zouden veel meer aandacht kunnen hebben om die toepassingen te onderzoeken, best practices te modelleren en nieuwe methoden te construeren. Er sluiten daar een aantal boeiende onderzoeksvragen bij aan: Hoe kun je iemand 'wakker' maken als die in een tunnelvisie vast zit? Hoe kun je ontsnappen aan moraliseren en debatteren? Hoe komt het dat we niet massaal tot gedragsverandering komen terwijl alle noodzakelijke argumentatie en informatie aanwezig is?



4. Behandeling hedendaagse problemen op een fundamentele manier

Veelvoorkomend in de coachpraktijk zijn problemen als burnout, stress, chronische vermoeid, depressie, hooggevoeligheid, verslavingen, zwaarlijvigheid, de juiste job vinden, een partner vinden, enzovoort. Deze thema's worden stevast psychosociaal behandeld. De NLP coach gebruikt dan graag het model van de logische niveaus om de cliënt te helpen zichzelf te leren kennen. Dat stelt de cliënt in staat zijn leven te leven zoals hij dat echt wil, in harmonie met wie hij is.

Je levensweg en je levensmissie vinden komt daardoor neer op het leren kennen van jezelf. Een antwoord op deze problemen moet echter verder gaan. We moeten terug kijken naar existentiële hulp zoals het existencialisme dat geleerd heeft in de jaren zestig, maar nu erg vergeten in het pragmatische en hedonistisch tijdperk. Het gaat over helpen in zingeving en mensen helpen filosoferen over het leven, mensen helpen omgaan met het lijden.

Ik wil een concept uitwerken als 'duurzaam geluk' in contrast met onze hedonistische opvatting dat geluk een steeds herhalend kortstondig goed gevoel is.

5. NLP inzetten binnen de transitiebeweging

We organiseerden een kennismakingsavond in mijn stad rond transitie. Vijftien mensen kwamen opdagen. Laat me zeggen 'gewone' mensen. Mensen die niet speciaal geschoold zijn in communicatie. Dat merk je al vlug. Mensen willen samenwerken, maar ze hebben niet de vaardigheid om dat goed te doen. Ze gebruiken woorden en formuleringen die anderen in het harnas jagen. Het gevolg is, als je niet oplet, dat dergelijke bijeenkomsten ontaarden in discussies in plaats van verbinding. Andere mensen die niet zo mondig zijn, zwijgen dan.

In dergelijke groepen is er veel nood aan facilitators die de kunst verstaan om groepen te leiden. Het is niet alleen een prachtige oefening om je NLP vaardigheden aan te scherpen, het is ook je wezenlijke bijdrage tot het groter geheel. Je kunt als NLP'er de lijm zijn, de olie tussen de mensen. Terwijl er gepraat wordt over autodelen of over de kruidentuin, kun je ongemerkt interventies doen, zodat alles goed loopt. Als je het handig aanpakt, kun je zelf een educatieve rol vervullen, gebaseerd op 'de kaart is niet het gebied'. Veel mensen zijn nog aan het leren dat je kunt dialogiseren

met elkaar zonder in strijd te gaan over de waarheid. Vertoeven onder 'gewone' mensen vind ik razend boeiend, zingevend en een goede antidote tegen elke neiging van elitarisme die je al snel krijgt in NLP of coachingmilieus. Ik ben er rotsvast van overtuigd dat in de toekomst hier ook nieuwe jobs uit zullen voortspuiten.

6. Toepassing in NLP-opleidingen

In onze opleidingen NLP hebben we steeds NLP ingekaderd in persoonlijke ontwikkeling. Vanaf volgend jaar gaan we nog een stap verder. Naast het ontdekken van je eigen patronen en ontwikkelingsthema's zullen we NLP koppelen aan transitie. NLP is pas volwaardig als we ook gaan kijken hoe NLP leidt tot het scheppen van praktische verschillen in de context van de NLP beoefenaar. Om dit hanteerbaar te maken gebruiken we het viersporenmodel* van ontwikkeling.

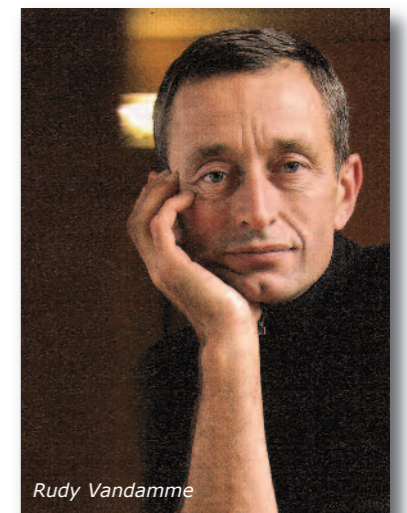
We hebben jarenlang gedacht dat ontwikkeling sequentieel was: eerst jezelf en dan de wereld. Ja, het is inderdaad gevaarlijk om wereldverbeteraar te spelen en jezelf niet te kennen. Dus zelfkennis is essentieel. Maar wachten tot je klaar bent met jezelf, dat duurt voor ons iets te lang. Er is altijd wel wat om mee bezig te zijn. Je bent immers nooit klaar met jezelf. Vandaar dat we nu kiezen voor simultaan. Voor hun eindwerk nemen studenten twee projecten, één voor het eigen functioneren en één case waarin ze in een bepaalde context een verschil proberen te bekomen in het groter geheel.

Ik denk dat de NLP instituten die daar mee aan de slag willen gaan, vooral als taak hebben om zelf na te denken hoe NLP instituten bijdragen tot transitie. Maar om dat te doen moet je eerst NLP even loslaten en in de huid van de transitiebeweging kruipen of gewoon beginnen te participeren in je plaatselijke groep. Met handen en voeten in concrete contexten bezig zijn, is een goed evenwicht voor NLP dat de laatste jaren teveel is gaan flirten met sjamanisme, enneagram, spiral dynamics en alle soorten energiewerk. Niets op tegen hoor, ik kies voor integraal en wil een lans breken voor sociale actie. Waarom miskennen we sociale actie? Waarom richt NLP zich zo sterk op geïndividualiseerde ontwikkeling?

* Vandamme, R., 2009, *De Vork. Methodiek voor persoonlijke en maatschappelijke ontwikkeling*, 2009

RUDY VANDAMME, PSYCHOLOOG, FILOSOOF EN ANTROPOLOGOOG, IS ZELFSTANDIG ONDERZOEKER, AUTEUR EN LERAAR. HIJ IS INTERNATIONAAL NLP MASTER TRAINER EN GECERTIFICEERD MEDIATOR EN TRANSITION TRAINER. HIJ WAS TUSSEN 2004 EN 2006 VOORZITTER VAN DE NVNLP.

Voor meer info en contact:
www.nlp.be
www.vandammeinstituut.com
www.findhorn.org



Rudy Vandamme